

Ing. Karel K o z á k , Ph.D.

Revoluce ve vojenských záležitostech

Pojem revoluce ve vojenských záležitostech je doslovným překladem z anglického „Revolution in Military Affairs“. My bychom česky mohli říci „revoluce ve vojenství“. Je to pojem, který se stal skoro magickým na přelomu tisíciletí a skrýval v sobě něco tajemného, které se objeví právě v tom novém tisíciletí.

* * *

Poslední desetiletí minulého století se vyznačovalo řadou ozbrojených konfliktů, které přinesly mnoho zkušeností jak ve způsobech a metodách vedení bojů a operací, tak především v používání nových technologií realizovaných ve zbraňových systémech.

Nové technologie, nové zbraně, informace, komunikace (protože za spojení se spojaří zřejmě stydí), využívání kosmického prostoru přinesly vlnu nadšení o možnostech techniky.

Vliv nových technologií napomáhal při prosazování přechodu na profesionální armádu. Technologie je také oporou těch, co profesionalizaci prosazují.

Co však ukázal průběh ozbrojených konfliktů v Čečensku, Afghánistánu, v Kosovu, Bosně a Hercegovině? Rozhoduje technika nebo lidé? Můžeme použít i příklad války v Perském zálivu. V prvním případě lze klidně říci, že technika má druhořadou úlohu, ve druhém případě příznivě prvenství technice. Určitě bude všem jasné, že počáteční nadšení z všemocnosti techniky značně utrpělo na újmě.

Je patrné, že revoluci ve vojenství musíme chápat v celém komplexu politických, operačních a technických záležitostí, ze kterých vycházejí možnosti použití ozbrojených sil. V době převratných technologických objevů má stále konečné slovo člověk.

Revoluce ve vojenských záležitostech (RMA) se netýká pouze oblasti vojenské. Má vliv na celou společnost. Výrazně se projevuje propojení mezi sektorem vojenským a civilním. Zejména se to týká způsobů řízení, ekonomičnosti a účinnosti.

RMA má svoji **definici**. Může znít následovně:

Významná změna v charakteru vedení války vyvolaná inovativním uplatněním nových technologií, které ve spojení s dramatickými změnami ve vojenské doktríně a operační a organizační koncepci zásadně mění způsob a provádění vojenských operací.

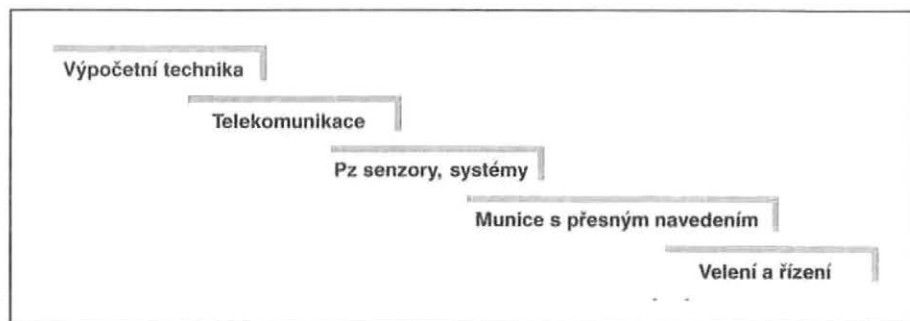
RMA (používat zkratky je moderní, v dokumentech NATO samozřejmé, bude tomu tak i zde) se dotýká všech oblastí vojenství. Nové technologie vedou k vytváření nových

zbraňových systémů. Jejich použití vyžaduje nové **způsoby činnosti.** Toho lze dosáhnout pouze změnou názorů a myšlení, což se projevuje v rozvoji **teorie vojenského umění** na vyšší úrovni. Nové zbraňové systémy najdou uplatnění v nových doktrínách, v nových organizačních strukturách i ve způsobech vedení bojů a operací.

Nové technologie umožní snížit početní stavy pozemních sil a současně zvýšit účinnost jejich použití (pohyblivost, pružnost). To se již projevuje vytvářením **úkolových skupení**, dočasných i trvalých, nebo jen k plnění zvláštních úkolů.

Základem pro uplatnění schopností vojenského potenciálu se stává **interoperabilita**, schopnost spolupráce mezi druhy ozbrojených sil i druhy vojsk a služeb. Tento pojem tak dostává nový obsah.

Ve kterých oblastech se může nová vojenská technologie uplatnit?

Obr 1: Oblasti uplatnění RMA

Nové technologie se uplatňují v konkrétním prostředí. Nazveme je **strategickým**. Po odstranění dvou protichůdných táborů se toto prostředí nezměnilo k lepšímu, naopak se stalo **NEPŘEDVÍDELNÝM**. Konkretizovat rizika a ohrožení se stalo obtížným. Nová rizika a ohrožení mají charakter strategický, neboť nejen přesahují území jednoho nebo více států, ale jsou propojena i mezi kontinenty.

Nové technologie mají vliv na změnu obsahu pojmu **válčiště**. Pokud se dříve pod tímto pojmem rozuměl prostor na zemi, na moři či ve vzduchu vymezený v určité oblasti, nyní se doplňuje o kosmický prostor. Právě v **kosmickém prostoru** se nejvíce projevují možnosti využití účinků nových technologií ve zbraňových systémech. Např. narušení činnosti spojovacích družic má důsledky nejen vojenské, ale i společenské. Elektromagnetický impuls může způsobit narušení celosvětové ekonomiky.

▲ Podívejme se na některé společenské aspekty RMA.

Snižování rozpočtů na zbrojení se stalo celosvětovým trendem. Tento směr je z lidského hlediska správný, ovšem nebezpečný v tom, že snižuje možnosti reagovat na nepředvídatelné události.

Nové technologie jsou ale finančně náročné, což vyžaduje naopak **zvyšovat výdaje** na obranu nebo na zbrojení.

Pozornost je věnována **člověku** jako živoucí bytosti, občana společnosti, která nechce tolerovat ztráty.

Nutnost **kvalitativních změn u vojsk**, projevující se v modernizaci, profesionalizaci a reorganizaci. Výsledkem je požadovaná schopnost rychlého reagování na rizika a ohrožení.

▲ Podívejme se na vojenské aspekty RMA:

Rozhodující úloha manévru – dominant maneuver

Obsahem je soustředění, rozmístění a zasazení vyčleněných sil s využitím informační nadvlády tak, aby cílů bylo dosaženo s minimálním vynaložením sil a prostředků (strategická přeprava a mobilita na operačním a taktickém stupni).

Přesná činnost – precision engagement

Schopnost za všech povětrnostních podmínek cíle upřesnit, identifikovat, včas zničit, umlčet, stanovit stupeň znebojeschopnění (munice s koncovým navedením).

Účelově zaměřená logistika – focused logistics

Dodávkami paletizovaného materiálu (zásob) přesně podle druhu plněného úkolu zabezpečuje zasazení a udržování schopností pro činnost vojsk. Při zásobování využívá poznatků civilního sektoru a výpočetní techniky tak, aby zásoby byly dodány včas na stanovené místo.

Komplexní ochrana – full dimensional protection

Schopnost zabezpečit ochranu vlastních vojsk a zařízení na všech stupních proti jakémukoliv napadení za všech podmínek. Obsahuje protivzdušnou a protiraketovou obranu, informační nadvládu, krytí, maskování, klamání, ochranu počítačových sítí.

Tyto aspekty vycházejí z americké společné vize pro rok 2010, založené na uvedených čtyřech nových operačních koncepcích. Co to může v praxi znamenat?

Bojiště

Uplatněním uvedených koncepcí se od základů mění situace na bojišti. Základem změny je **soustředění účinků zbraní** odpalovaných ze vzdáleností mimo dosah protivníka. Velitelské a informační systémy umožňují sledovat bojiště a předávat informace vykonavatelům v reálném čase. Rychlé upřesnění, identifikace a zničení cílů znemožňují protivníkovi manévr. Systém velení musí být vytvořen vzhledem k plněným úkolům tak, aby nepředstavoval zdržení. Velitel stanoví **priority**, štáb **vykonavatele** a naplní **databázi**.

Proti dřívější době nebude vykonavatelem jednotlivá zbraň nebo prostředek, ale **zbraňové systémy propojené se senzory**. Záměrem je, aby protivník byl oslaben a byla mu podstatně snížena bojeschopnost ofensivními informačními operacemi.

Bojiště je charakterizováno jako „odlidštěné“ Rozptýleně zde působí malé jednotky, které jsou vzájemně propojeny elektronicky (tedy ne fyzicky nebo geograficky).

Tyto oddělené jednotky různé velikosti plní zásadní úkoly. Můžeme zde pozorovat něco jako návrat k historii, kdy se bitvy odehrávaly jako boj muže proti muži. Tyto jednotky získávají úspěch svojí účinností, a ne počtem zúčastněných vojáků.

Boj ve městě

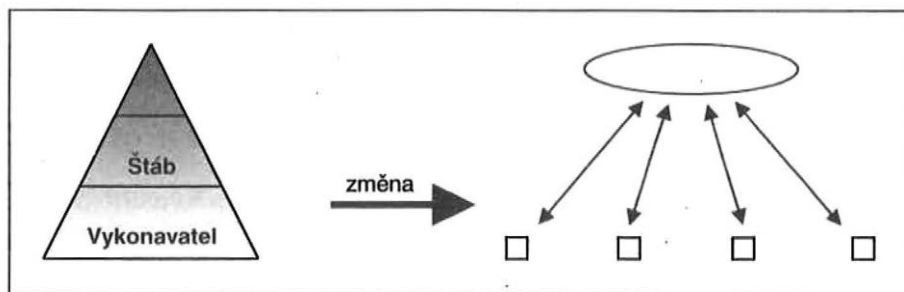
Znovu se objevuje problematika využití zbraňových systémů a techniky na bázi nejmodernějších technologií v **zastavěném prostoru**, kde se jen obtížně mohou využít jejich technické přednosti. Výzkum v oblasti vojenského umění se rovněž zaměřuje na vedení bojové činnosti ve městech. Nejedná se o samoúčelný proces, je dán společenským vývojem. Ve světě stále přetrvává tendence soustřeďování osob do větších celků.

Boj ve městě má však další stránku, a tou je **civilní obyvatelstvo**. Jeho chování může být vstřícné, nepřátelské nebo neutrální. Obtížné je dát do souladu úspěšný boj, nezpůsobit ztráty civilnímu obyvatelstvu a minimalizovat škody. Je velmi potřebné, aby se prováděl **výzkum** bojové činnosti ve městě, v zastavěných prostorech v souladu s využitím toho, co je obsahem revoluce ve vojenských záležitostech. Jde o to, vytvořit nové operační koncepce, taktiku, způsoby použití zbraní a techniky, letectva a vrtulníků, nové formy součinnosti druhů vojsk a ozbrojených sil.

Velení

Vojenský systém velení spočívá na přesně vymezené hierarchii nadřízenosti a podřízenosti. Velitel má rozhodovací pravomoc a odpovědnost, stanovuje základní směry činnosti, štáb rozpracuje plán, nejnižší stupně jsou vykonavatelé. Vojenský systém byl převzat i pro civilní sektor. Mezi 70. a 90. lety se ukázalo, že tento **systém řízení** se stal pro civilní sektor nevýhodným, neboť značně brzdil iniciativu podřízených stupňů. Tak se přešlo na systém, který některé rozhodovací pravomoci a odpovědnost předává na podřízené stupně. Vrcholový stupeň je zachován, řeší však problémy charakteru strategického. RMA přebírá tento způsob civilního řízení, odbourává byrokracii a vyžaduje větší iniciativu od podřízených (nižších) stupňů.

Způsob tohoto řízení je ve vojenské oblasti vyjádřen v **koncepci CJTF**, kde se vykonavatel vytváří účelově a má odpovědnost za splnění daného poslání (úkolů). Je to rovněž vyjádření účinnosti, odpovídající v civilním sektoru zisku.

Obr. 2: Změna v systému velení a řízení

Výcvik

Výcvik prováděný v podmínkách blízkých nastávající činnosti může velitele a vojáky připravit ke splnění jejich úkolů. Cílem výcviku je přeměnit potenciál technologie v bojovou sílu. Tomu napomáhají nové technologie, realizované v **simulátorech** zbraňových systémů, v **trenažérech** pro přípravu velitelů všech stupňů, pro přípravu jednotek a útvarů. Nejvyšším stupněm však zůstává praktický výcvik v terénu, počínaje ostrými střelbami jednotlivce až po cvičení s bojovými střelbami jednotek a útvarů.

Logistika

Logistika má svoje důležité místo nejen v operačních koncepcích. Revoluce ve vojenství by nemohla naplnit svůj smysl bez odpovídajícího materiálního zabezpečení, které poskytuje právě logistika. Průběh i v logistice probíhá rozsáhlý vývoj. Proces tohoto vývoje se v ozbrojených silách USA nazývá „**revolucí ve vojenské logistice**“ (*RML - Revolution in Military Logistics*). Využívá se k tomu upravený pojem pro revoluci ve vojenství. Její obsah tvoří:

- *distribuce*

Základem je rychlé dodání požadovaného materiálu v pravý čas na správné místo. Rychlost nahrazuje dřívější množství.

- *požadavky*

Systém zpracuje požadavky a je schopen je realizovat přesně v požadovaném množství a ve stanovenou dobu.

- *informace*

Informace jsou využívány ke znalostem situace protivníka a vlastní a z toho vyplývá přehled o potenciálních požadavcích a sledování materiálu.

- *organizace*

Nová organizační struktura umožňuje zcela nové pojetí logistického zabezpečení, což představuje právě revoluci ve vojenské logistice.

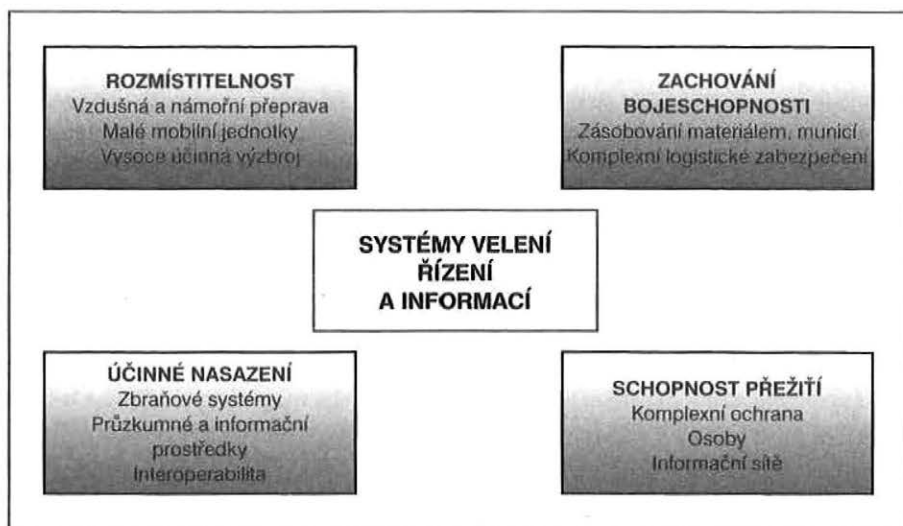
- *proces*

Revoluce ve vojenské logistice není jednorázový, ale dlouhodobý proces.

Účinnost nové vojenské logistiky spočívá v tom, že dřívější množství nahrazuje rychlostí a využívá zkušeností z obchodování v civilním sektoru, což umožňuje nepřetržité zabezpečení vojsk.

Iniciativa pro obranné schopnosti

Vyjadřuje se zkratkou **DCI** (*Defence Capability Initiative*). Má být prostředkem pro „překlenutí propasti“ mezi ozbrojenými silami členských států NATO a USA, prostředkem pro uskutečňování operací Aliance v celém spektru současných a budoucích úkolů - od reagování na krize přes humanitární a mírové operace až k vedení bojové činnosti. Obsahem je především zkvalitňování interoperability mezi ozbrojenými silami členských států.

Obr. 3: Obsah DCI

Cílem je zlepšení vojenských schopností Aliance k použití ozbrojených sil. Mezi důležité oblasti, kterých se požadavky DCI týkají, patří: rozmístitelnost, zachování bojeschopnosti, systémy velení a řízení a informací, účinné nasazení a schopnost přežít (viz obr. 3).

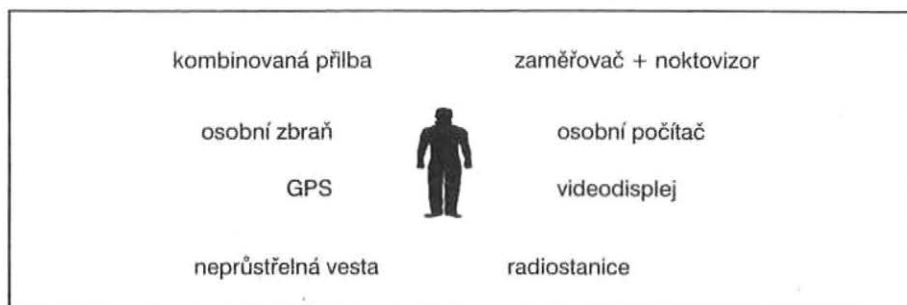
Věda a výzkum

Je nesporné, že moderní technologie vyžaduje i moderní organizační struktury a teorii použití ozbrojených sil, zejména armády. **Teorie vojenského umění** nevzniká sama o sobě. Je potřebné mít k dispozici vědecká pracoviště a lidi, kteří se rozvojem teorie vojenského umění budou zabývat jako svým hlavním posláním. Je patrné, že zrušení vědeckých institucí v Armádě České republiky bylo značným skokem zpět.

Voják 21. století

RMA je však zaměřena rovněž na vojáka. Jaká vychází představa moderního vojáka pro 21. století?

Charakteristickými rysy jsou propojení člověka s technikou, minimalizace rizik, kterým mohou být lidé vystaveni, napojení na globální informační síť (digitalizace), funkce zdroje zpráv, palebná síla, celkové vybavení nejmodernější elektronikou, zajišťující jak aktivní činnost, tak ochranu. K těmto vlastnostem je nutné připojit to, co dělá z vojáka osobnost: duch, rozhodovací schopnost, individuální znalosti (viz obr. 4).

Obr. 4

RMA má také negativní důsledky

Koncepce RMA byla připravována a realizována především jako jednostranná záležitost. Dosud nebyla možnost, aby koncepce byla použita v plném rozsahu tak, jak je předpokládána. Pokud docházelo k možnostem vyzkoušet zbraňové systémy, průzkumné prostředky, spojovací a datové systémy, vždy to bylo bez účasti druhé strany jako stejně vybaveného a rovnocenného protivníka. Jde o **zkušenosti z války v Perském zálivu**, Afghánistánu, Somálsku, Bosně a Hercegovině, Jugoslávii, Kosovu, Čečensku a dalších.

Vzhledem ke snižujícím se cenám moderních technologií se mnohé z nich mohou dostat do vlastnictví států, které jsou pokládány za málo vyspělé, či přímo zaostalé. Používání moderních systémů nemusí být záležitostí vyspělosti národa nebo státu, ale často **jednotlivců (specialistů)**, kteří jsou schopni systémy připravit a méně vyspělí lidé je mohou používat.

Lze naplnit trochu upravený slogan?

„Číst neumím, psát neumím, ale protiletadlovou nebo protitankovou řízenou střelu naváděnou laserem odpálím.“

Moderní technologie, zejména počítačová, je využívána **komerčně**, a tím dostupná i pro méně vyspělé země. Proti kvalitně a na vědeckých základech vycvičenému vojákovi „západního světa“ se může postavit větší množství méně kvalitních vojáků, kteří absolvovali obdobný výcvik včetně přípravy s využitím počítačových programů. Nejdražší je vývoj technologií. Kdo využívá výsledných produktů, je na tom lépe, neboť se rychleji přibližuje vyspělým státům.

Za poslední desetiletí došlo k mnoha ozbrojeným konfliktům. V mnoha z nich se podíleli lidé, kteří s daným prostředím nebyli nijak spojeni, vedla je pouze touha po penězích a dobrodružství. Stali se z nich žoldnéři, kteří neuznávají morální, politické a kulturní normy, jsou schopni jakéhokoliv násilí pro dosažení stanoveného cíle. Mají zkušenosti z bojů, jsou vysoce kvalitními vojáky, a tak se mohou stát velmi nebezpečným protivníkem i pro pravidelné ozbrojené síly členských států NATO. Moderní technika, zbraňové a další systémy značně zvyšují jejich schopnosti.

Využívání nových technologií vyžaduje z logického hlediska specialisty-odborníky. Tato myšlenka byla jedním ze základů pro vytváření teorie o **profesionalizaci** armád,

tedy odklonu od základní vojenské služby, kterou měla absolvovat převážná část obyvatelstva v duchu příslušné legislativy. Je paradoxní, že právě nové technologie mohou opět vyžadovat větší rozsah početních stavů u ozbrojených sil. Možnost, že technologická převaha se bude vyvažovat početními stavy, se doposud nedá zamítnout. Profesionalizace tím nabývá jiného charakteru, neboť se z hlediska odborného vyrovnávají protichůdné strany. Na jedné straně jde o profesionálního obránce demokratických hodnot, na druhé straně o žoldnéře.

Novým prvkem je zapojení **hromadných sdělovacích prostředků**, které s využitím internetu, družicového spojení, počítačů a dalších moderních prostředků jsou schopny rozšiřovat záběry z bojové činnosti nebo z prostoru krizové situace v reálném čase po celém světě. Způsobem, jak narušit vůli k odporu, může být tzv. *demonstrativní barbarství*. Lze ho využívat i k vydírání. Působení těchto prostředků může mít negativní charakter i v tom, že mohou předčasně prozradit ty záměry nastávající činnosti, které by bylo potřebné utajit. Použití hromadných sdělovacích prostředků v bojové činnosti je rovněž nazýváno jako **CNN WAR**.

Výpočetní technika, zejména zapojená v počítačových sítích, využívaná v informačních technologiích, je zranitelná. Z mnoha zkušeností je patrné, že moderní technologie vyžadují mnohem vyšší rozsah **ochrany**, než tomu bylo dříve. Nárůst sil a prostředků se nutně musí projevit v nutnosti zálohovat počítačové systémy. Jedno z největších nebezpečí spočívá v tom, že „útočník“ nemusí být v dotyku s napadeným objektem, ale může působit na dálku, stejně jako zbraňové systémy.

I přes mohutný rozvoj zbraňových systémů na bázi nejmodernějších technologií je základem pro vítězství činnost člověka. Munice s koncovým navedením, laserem naváděné střely, boj mimo přímou viditelnost - všechno je reálné, ale technika nezjistí, zda se jedná o skutečný objekt nebo o kvalitní model (maketu). To přesně zjistí člověk, který to pozná svými smysly. Poznatky z konfliktů v bývalé Jugoslávii nebo z Perského zálivu ukazují, že zásahy přesné munice byly účinné na stacionární objekty, nedá se to již říci o mobilních vojenských objektech. Vize počítačové války, v teple u obrazovky, se může týkat pouze omezeného počtu osob.

Vize a projekty vojáka budoucnosti, vybaveného nejmodernější elektronikou, jsou reálné, uskutečnitelné a věrohodné prozatím jako jednostranná záležitost. Jak bude vypadat střetnutí takového vojáka s protivníkem, vybaveným stejně účinnými zbraněmi? Ani nejdokonalejší technika nezabrání zásahu zbraní protivníka. Jak bude technické vybavení odolné, jak bude opravitelné nebo nahraditelné? Technika sama o sobě potřebuje jistou údržbu, může být poruchová.

Česká vojenská terminologie měla přiléhavý slangový výraz na vojenský materiál, zbraně a techniku: **VOJÁKŮMVZDORNÝ**. Vyjadřovala se tím jednoduchost obsluhy, oprav, odolnost materiálu vůči hrubému zacházení či nepříznivým podmínkám. Mezi takové patřily např. samopal vz. 24/26, vz. 58 nebo P-V3S. V běžně dostupné literatuře poznatky o tomto problému zatím nejsou rozšířeny.

Pozornost je potřebné věnovat i terorismu. **Teroristické skupiny** mohou být vybaveny převážně stejnými zbraňovými systémy jako pravidelná armáda. Budou však používat jiné způsoby činnosti. Kromě přímého násilí může jít o nepřímé formy, přesněji řečeno o vydírání hrozbou použití zbraní. Jaderné elektrárny jsou samy o sobě bezpečné. Mohou se stát prostředkem vydírání teroristy, kteří hrozí jejich poškozením (zničením).

Zneužit lze i nemocnic, zajateckých táborů, škol apod., které mohou být využity pro umístění důležitých vojenských zařízení.

Charakteristika současného stavu a možnosti uplatnění RMA v AČR

ČR a AČR je z hlediska vojenské techniky a zavádění nejmodernějších technologií dosud značně pozadu.

Převážná část **zbraní a vojenské techniky** je zastaralá, s obtížemi vyhovuje současným způsobům vedení bojové činnosti. Organizační struktura rovněž nedoznala podstatných změn. Postupně se přechází na metody, formy a způsoby činnosti zavedené v ozbrojených silách NATO. Vychází se z možností, které je AČR schopna realizovat přijetím standardizačních dohod (STANAG).

Přes značné finanční problémy se k **modernizaci zbraní a bojové techniky** přistupuje. Svědčí o tom probíhající modernizace tanku T-72, který by se po dokončení stal srovnatelným s tanky současné generace v armádách NATO. Pokrok probíhá i ve vojenském letectvu snahou o zavádění nového podzvukového letounu L-159.

Poměrně dobrá situace je v oblasti **pasivních sledovacích systémů**, kde ČR využívá nejmodernější technologií v mnoha vytvořených a vysoce účinných systémech.

Urychleně se zavedla **výpočetní technika**. Vzhledem k tomu, že zavádění nebylo centrálně řízeno, je v mnoha případech nekompatibilní, a tak její společné využívání není uskutečnitelné bez problémů.

Obdobně je tomu i u **informačních systémů** na bázi výpočetní techniky. Systémů bylo vytvořeno několik, ale v duchu českého přístupu. Ten znamená, že daný systém je určen jen pro vymezený počet účastníků a ostatním je nedostupný. Nová je koncepce zavádění **informačního systému standardizace**. Záměrem je vytvořit informační systém, který bude dostupný všem účastníkům v rámci ozbrojených sil, resortu ministerstva obrany, případně i ostatním resortům státní správy. Bude obsahovat veškeré standardizační dohody (STANAG) a spojenecké publikace (AP), které jsou v ČR dostupné a každý uživatel bude moci využívat ty informace, které bude potřebovat. Tento informační systém se rozvíjí postupně, musí překonávat značné problémy, ale v omezeném rozsahu již pracuje.

Tento krátký náhled ukazuje, že **revoluce ve vojenských záležitostech** vyžaduje značnou pozornost. Je však potřebné, aby se především realizovala tam, kde má AČR okamžité možnosti: organizační struktura, koncepce použití armády, doktrína celková i druhů vojsk, všestranně využitelné informační systémy, další rozvoj pasivních sledovacích systémů. Nelze se bránit revoluci ve vojenství pouze poukazováním na nedostatek finančních prostředků.

Vliv RMA na vedení operací

Součástí historického vývoje lidské společnosti byl i vývoj v oblasti vojenství. Konkrétně se to týká jak výzbroje, tak způsobů vedení bojové činnosti a později operací. Po staletí byl vývoj pozvolný, v současné době jsme svědky skutečně revolučního vývoje.

Téměř po celou dobu existence lidské společnosti byl hlavním činitelem bojové činnosti voják. Boj probíhal převážně formou střetnutí jednotlivých osob, později

skupin a větších organizačních celků. Byl více či méně podporován výzbrojí. Poslední část tohoto vývoje, do konce 80. let, se zrychlila zavedením jaderných zbraní. Proti sobě nadále stály „masové“ armády.

Teprve na začátku 90. let dochází ke skutečné revoluci odbouráváním koncepce masového nasazení lidí a přechodu na válčení technické. Ukazuje se však, že použití nejnovější techniky je zatím jednostrannou záležitostí.

Další vývoj pravděpodobně povede ke kvalitativnímu vyrovnání, kdy nebude rozhodujícím činitelem technologická převaha. Perspektiva může být do 10-15 let, podle toho, jak se podaří udržet ve světě relativně mírový vývoj.

Varianta možného průběhu konfliktu s pořadím operací

Pokud dojde ke střetnutí zájmů, je potřebné nejprve hledat řešení, jak **zabránit vzniku** ozbrojeného konfliktu. V případě, že se to nepodaří, přichází na řadu opatření, která by měla prosadit dosažení vlastních zájmů na úkor protivníka.

Důležité místo v tomto procesu mají **psychologické operace** (viz obr. 5). Jejich cílem je získat porozumění a pomoc v prosazování vlastních zájmů v zahraničí, u sousedních států, mezinárodních organizací i u obyvatelstva znepřátelené země. Prostředkem k tomu jsou informační technologie, internet, počítačové sítě, telekomunikace. Tato činnost by mohla být označena jako psychologická válka, je prováděna otevřeně, aby oslovila co nejvíce lidí.

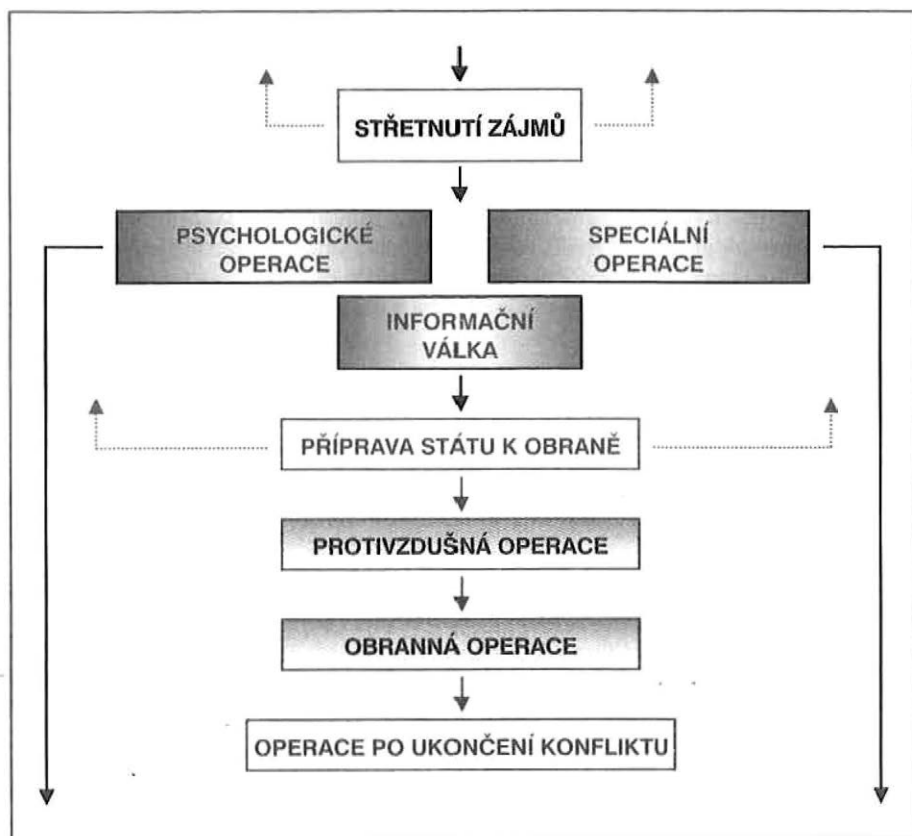
Současné jsou prováděny **speciální operace**. Jedná se naopak o činnost skrytou, podílejí se na nich všechny součásti státu, které se zabývají získáváním a hodnocením informací. Cílem je získat co nejrozsáhlejší a nejúplnější přehled o situaci protistojící strany. Tyto operace se provádějí jak na území protivníka, tak na území vlastním, aby se např. zjistily nálady mezi obyvatelstvem a podchytily možné sympatie k protivníkovi. Rovněž se připravují opatření k ochraně objektů a prostorů na vlastním území. Pozornost se zaměřuje na ozbrojené síly, stupeň jejich modernizace, na zbraňové systémy využívající nejmodernější technologie.

Informační válka obsahuje řadu opatření výše uvedených a rozšiřuje rozsah působnosti i na aktivní činnost, zaměřenou vůči protivníkovi. Může se jednat např. o narušování počítačových sítí, informačních a spojovacích systémů. Rovněž se jedná o činnost, která probíhá po celou dobu nepřátelství.

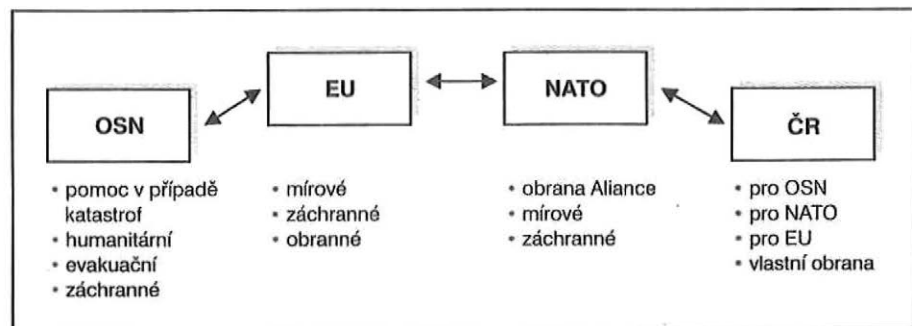
Pokud uvedené operace nevedly k obnovení dobrých vztahů, zahajují se přípravy státu k obraně. Vzhledem k možnostem využití vzdušného prostoru z hlediska technického vybavení a možnosti překvapení může být **protivzdušná operace** jako jedno z nejvýznamnějších opatření v přípravné fázi obranné operace.

Obsah operací ukazuje, že musí být prováděny po celou dobu až po ukončení nepřátelství.

Vzhledem k revoluci v informačních technologiích a prostředcích se psychologické, speciální a informační operace dostávají na vyšší úroveň než je obdobná činnost, plánovaná pro vojenské jednotky.

Obr. 5: Možný průběh operací

Obr. 6: Možnosti použití AČR v současných operacích

Na obr. 6 je přehledně uvedeno, jakých operací by se AČR mohla zúčastnit vzhledem k mezinárodním organizacím, členství v NATO a ve svůj prospěch. Tento rozsah může

představovat mimo jiné jeden z podkladů pro zaměření výstavby organizační struktury AČR, stanovení potřebného počtu osob, výbroje a vybavení, aby se uvedené mohlo plnit. Pro nás jako členský stát NATO musí být prioritou splnit závazky, ke kterým jsme se členstvím zavázali. Ty hlavní lze je vyjádřit následovně:

Použití sil reakce

Síly reakce (jejich vyčleněná část) musí být trvale připraveny k zasazení v kterémkoliv místě prostoru odpovědnosti NATO a podílet se na obraně společně se spojenci. Pro AČR to znamená mít připraveny varianty přepravy do prostoru zasazení. Obsahem je zpracování plánu přesunu, jeho materiální zabezpečení, dohovor se státy, přes jejichž území přesun bude probíhat, zabezpečení v průběhu plnění úkolu (logistické, zdravotnické, personální), zpětná přeprava po splnění úkolu. Přeprava může být vzdušná, železniční, silniční, lodní, kombinovaná.

Vzdušná přeprava

Vzdušná přeprava může být prováděna přes území ČR **dopravními letadly** s cílem zabezpečit přesun vojsk NATO do prostoru zasazení nebo přes jeho území mohou přelétávat **letadla do prostoru bojové činnosti** za účelem přímé letecké podpory. Mohou nastat i jiné varianty. ČR jako členský stát NATO je povinna zabezpečit přelet těchto letadel. Z toho vyplývají možné úkoly:

- volba letové trasy tak, aby nebyl ohrožen pravidelný civilní letový provoz,
- střežení vzdušného prostoru, aby přelétávající letadla nebyla ohrožena,
- vyčlenění záložních letišť pro případ nouzového přistání,
- zabezpečení pátrací a záchranné služby pro případ letecké události,
- úplné pozemní zabezpečení na letištích,
- řízení letového provozu.

Doplňování paliva za letu

Doplňování paliva za letu může probíhat nad územím ČR podle situace následovně:

- doplňování dopravních letadel při přeletu přes území ČR,
- doplňování taktických letadel při jejich přeletu do prostoru plnění úkolů letecké podpory,
- doplňování taktických letadel po splnění bojového úkolu a návratu na domácí základnu,
- doplňování průzkumných letounů při plnění jejich úkolů, doplňování speciálních letounů při plnění úkolů vzdušné výstrahy, řízení letového provozu, řízení bojové činnosti a jiné.

Přesun pozemních sil

Přes území ČR může být proveden pozemní přesun vojsk do jiného prostoru, do prostoru zasazení nebo návrat zpět do domácích posádek.

ČR vzhledem k členství v NATO je povinna tyto přesuny zabezpečit podle podmínek stanovených v programu HNS (HOST NATION SUPPORT - zabezpečení poskytované hostitelskou zemí).

S předstihem je potřebné zpracovat plán, který by měl obsahovat mimo jiné stanovení tras pro přesun, stanovení náhradních tras, objížděk, regulaci přesunu, týlové, technické a zdravotnické zabezpečení, střežení přesunovaných vojsk, vyčlenění prostorů pro ubytování pro případ přerušení přesunu, opatření pro případ nehod a další.

Vojenské zpravodajství

V případě zvýšeného napětí ve střední Evropě může být ČR požádána o **sledování situace**, aby se včas zjistily příčiny událostí a předešlo se vypuknutí násilného konfliktu. Příčiny mohou být ve zvýšené mezinárodní migraci, aktivitách mezinárodního terorismu, v násilných opatřeních při narušení prodeje drog a další situace.

ČR je schopna aktivovat všechny dostupné síly a prostředky **vojenského zpravodajství**, které ze stacionárních a polních stanovišť jsou schopny sledovat situaci na území celé ČR a v příhraničních prostorech se sousedními zeměmi. K tomu jsou k dispozici:

- vojskový průzkum prováděný z pozorovacích stanovišť a mobilními hlídkami,
- rádiový a radiotechnický průzkum ze stacionárních a mobilních stanovišť,
- vzdušný průzkum prováděný letouny elektronického průzkumu a oblety vrtulníky pro vizuální průzkum,
- využití pasivních sledovacích systémů.

Protivzdušná operace

V případě nutnosti může být ČR požádána o provedení **protivzdušné operace**, jejímž cílem by mělo být zabránit přeletu vzdušných prostředků protivníka přes území ČR, případně zjištění a sledování vzdušné situace protivníka a vzdušných prostředků, které by mohly představovat potenciální ohrožení. Protivzdušnou operaci nelze vyloučit ani pro zjištění a sledování použití vzdušných prostředků mezinárodními teroristickými skupinami nebo překupníky drog. Pro ČR může být tato varianta nejpravděpodobnější.

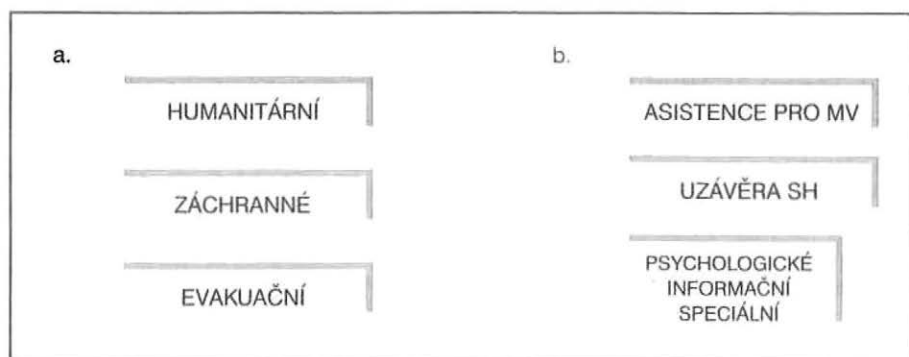
Obsahem činnosti by mohlo být vyčlenění sil a prostředků protiletadlového raketového vojska, stíhacích letounů, vzdušného a pozemního průzkumu ke sledování vzdušné situace a případně k realizaci aktivních opatření vůči vzdušným prostředkům protivníka, které neoprávněně vstoupí do vzdušného prostoru ČR.

Veškerá opatření budou prováděna v součinnosti s protivzdušnou obranou NATO, včetně použití letounů včasné výstrahy NAEW (*NATO Airborne Early Warning*). Protivzdušná operace AČR nebude pouze samostatnou záležitostí, ale společnou v rámci NATO, s možností využití vzdušného prostoru členských států, včetně vzdušného prostoru ČR.

Možnosti použití AČR ve prospěch ČR

A. neválečné operace

a) Revoluce ve vojenských záležitostech (viz obr. 7) se v **oblasti neválečných operací** (činností) týká především otázek organizačních, velení a řízení a vybavení odpovídající technikou. Základní význam mají informace, jejich včasné zjištění a předání na místa,

Obr.7: Varianta použití AČR

odkud je možné reagovat na vzniklou situaci. Vytvoření **integrovaného záchranného systému**, propojeného počítačovou sítí a využívající internet, umožňuje včasné a rychlé získání a zpracování informací a z toho vyplývající přiměřený zásah v součinnosti s vyčleněnými jednotkami AČR.

Organizační struktura a odpovídající systém velení a řízení umožní předat odpovědnost za plnění úkolů nižším stupňům, což umožňuje odbourání byrokratických způsobů řízení a vytváří podmínky pro aktivní a rozhodnou činnost příslušných velitelů.

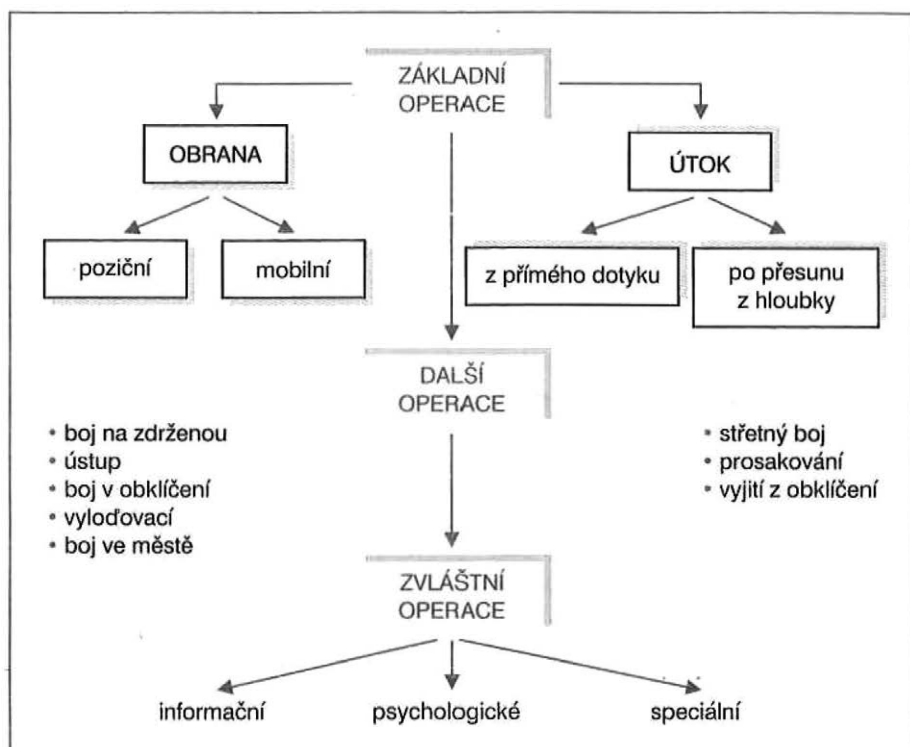
b) Činnosti, uvedené v tomto bodě mají svoji zvláštnost v tom, že mohou probíhat jak v rámci **neválečných**, tak **válečných** operací. Jsou uvedeny zvlášť, neboť by měly být předurčeny zejména proti novodobým rizikům a ohrožením. Patří mezi ně mezinárodní terorismus, drogy, šíření zbraní konvenčních i hromadného ničení, vydírání, únosy, mezinárodní kriminalita, migrace. Vyskytne se i řada dalších. Informační válka, boj o získání informací vede k úspěchům v boji s těmito ohroženími. Napomáhá tomu současné psychologické působení.

Způsob použití ozbrojených sil, konkrétně AČR, je vyjádřen pojmem „**asistence pro ministerstvo vnitra**“. Lze použít i českého slova pomoc, ale to by zřejmě nebylo dost atraktivní. Patří do kategorie nestandardních (zvláštních) operací.

Asistence je poskytnutí pomoci vojenskými jednotkami ve prospěch orgánů ministerstva vnitra a státní správy na vyžádání. Spočívá ve střežení, hlídkování buď samostatně, nebo společně s orgány ministerstva vnitra. Obsahem je uzavírání prostorů, vytváření clon, prohledávání terénu, přehrazování směrů, kontrola osob a vozidel a jiné.

Vyčleněné vojenské jednotky mohou být poskytnuty i na žádost orgánů státní správy k výpomoci při střežení důležitých objektů (elektrárny, sklady, pošty, tunely apod.).

Dalším velmi důležitým úkolem může být operace nazvaná „**uzávěra státní hranice**“. V současné době ji lze využít jako prostředku pro řešení problémů s migrací, organizovaným zločinem, kriminalitou, šířením zbraní (včetně hromadného ničení) a drog. Jde o souhrn opatření, která mají zabránit nelegálnímu narušování státní hranice a vzdušného prostoru. Obsahem činnosti vojenských jednotek může být vytvoření pozorovacích a kontrolních stanovišť v blízkosti přechodů přes státní hranici,

Obr. 8: Přehled operací

clon, hlídkování stacionárními a mobilními hlídkami vybavenými technickými prostředky průzkumu, letouny a vrtulníky, příprava a vytváření zátarasů, zadržení a eskortování osob.

Obsah **psychologických, informačních, případně speciálních operací**, se podstatně nemění. Rozdílný bude rozsah a zaměření ve prospěch prováděných akcí. Vždy budou důležité informace, jejich objektivní vyhodnocování, včasné předávání a získání podpory obyvatelstva.

B. válečné operace

Základními operacemi jsou **obrana a útok**. Z nich potom vyplývají další operace, obsahující některé charakteristické rysy těchto základních (viz obr. 8).

Způsoby provedení jsou obsaženy v předpisech, které se týkají vedení operací a bojové činnosti svazky, útvarů a jednotkami AČR. Předpisy vycházejí z **doktríny AČR** a ze **standardizačních dohod NATO**. Tím vytvářejí podmínky pro interoperabilitu AČR s ozbrojenými silami členských států NATO, pro možnost zařazení vyčleněných sil do mnohonárodních uskupení NATO a dalších organizací.

Důležitou podmínkou, vyplývající z revoluce ve vojenských záležitostech, je umění vést **společné operace (joint operations)** všech druhů vojsk, včetně komplexního

zabezpečení. Pojem operace lze použít i pro činnost roty nebo praporu, které plní samostatný úkol za podpory letectva a dělostřelectva s odpovídajícím logistickým a zdravotnickým zabezpečením.

□ Další operace

Boj na zdrženou, v obklíčení, ústup, střetný boj, vyjítí z obklíčení jsou činnosti známé a obsažené v předpisech AČR.

Jako zvláštnost uvádím **vyloďovací operace**. Je potřebné, aby byly do předpisů AČR zahrnuty, neboť vyplývají z členství ČR v NATO. Povinnosti stanoví, že ozbrojené síly ČR musí být připraveny podílet se na společné obraně prostoru odpovědnosti NATO. Tento prostor je velmi rozsáhlý, geograficky rozdílný a vyčleněné síly AČR se tedy mohou zúčastnit i vyloďovacích operací. Jak se připravit, k tomu jsou k dispozici spojenecké publikace NATO.

Boj ve městě vyžaduje nové přístupy v souladu s požadavky revoluce ve vojenských záležitostech. Jak zkušenosti z ozbrojených konfliktů v posledních deseti letech, tak prognózy vývoje ukazují na důležitost bojové činnosti v zastavěném prostoru (ve městě). V souladu s teorií NATO je potřebné vypracovat způsoby bojové činnosti a zahrnout je do předpisů AČR. Výcvik je nutno provádět na cvičištích s odpovídajícím vybavením, což v ČR představuje vybudovat cvičné zastavěné prostory (města) a tam provádět praktický výcvik. Samozřejmě jako nezbytné jsou simulátory a тренаžéry.

Svůj význam má i **prosakování (leakage)**, které jako způsob vedení bojové činnosti nebyl rozšířen a nevěnovala se mu dostatečná pozornost.

□ Zvláštní operace

Informační, psychologické a speciální operace mají důležitou úlohu jak v průběhu neválečných, tak válečných operací. V průběhu válečných operací se rozsah jejich úkolů rozšíří o destrukční akce, zaměřené proti konkrétnímu nepříteli, proti konkrétním objektům.

Každý druh z těchto operací má svoje zvláštnosti.

Úkolem **psychologických operací** je působit na živou sílu protivníka všemi způsoby a prostředky tak, aby byla ochromena jeho morálka, bojová síla i schopnost k odporu. Jsou k tomu potřebné vycvičené jednotky psychologické války (pro vedení psychologických operací). Je vhodné vzít si příklad z organizačních struktur armád ostatních členských států NATO. Stejně tak jsou potřebná vlastní opatření, aby se obdobné úsilí protivníka nesetkalo s úspěchem.

Informační operace mohou přímo narušit systém velení, řízení a informací protivníka, navádění zbraňových systémů, počítačové sítě, vytvářet klamné zdroje zpráv, ale zejména se zaměřit na získávání využitelných zpráv pro vlastní účely. Důležitou úlohu zde mají technické prostředky průzkumu vojenského zpravodajství (rádiový a radiotechnický průzkum) i dalších druhů vojsk.

Speciální operace v podmínkách AČR spadají do odpovědnosti vojenského zpravodajství, které k tomu má síly a prostředky postačující pro naplňování obsahu speciálních činností pro potreby AČR.

Rizika a ohrožení

K teorii o použití AČR nevyhnutelně patří úvahy o tom co vlastně představuje možné rizika a ohrožení. Každá armáda by se měla vytvářet tak, aby se vyhodnotila rizika

a ohrožení (případně bezpečnostní rizika jako modernější vyjádření) pro stát, členství státu v organizacích nebo jeho dohody, k tomu se vypracovaly úkoly a podle těchto úkolů se stanovily počty armády, její výzbroj, vybavení, modernizace a všechno, co je zapotřebí pro udržování bojeschopnosti armády jako celku. Samozřejmě je nutné přihlížet k ekonomickým možnostem státu.

V dosavadním vývoji AČR převládaly tendence stanovovat počty příslušníků armády a její úkoly se vypracovávaly až následně podle počtů osob. Svědčí o tom názory a teorie zakotvené v řadě dokumentů desetiletého vývoje i neujasněnosti v modernizaci výzbroje.

Po roce 1990 se všeobecně změnila situace v tom, že se přešlo od teorie vyhrát válku k teorii zabránit válce. V dokumentech ČSA a později AČR se stále objevovaly snahy hledat vojenská ohrožení a k tomu připravovat různé druhy operací. Teprve v poslední době se začínají objevovat názory, že vlastně ČR přímo vojensky ohrožena nebyla. Ani sousední státy by jistě nepustily třetí stranu přes vlastní území, aby ČR mohla napadnout.

Jaká rizika a ohrožení připadají v úvahu?

1.

Mezinárodní terorismus	Organizovaný zločin	Obchod s drogami
Obchod s lidmi	Obchod se zbraněmi	Migrace
?	?	?

2.

Politická nestabilita	Ekonomická nestabilita	Ohrožování veřejného pořádku
Vandalismus	Nacionalismus	Etnické nepokoje
?	?	?

Pro evropské státy (včetně ČR) jsou všeobecně platná rizika a ohrožení uvedená v **prvním souboru**. Lze k nim zařadit ještě další, mající celosvětovou působnost.

Ve **druhém souboru** jsou ta, která lze navíc konkretizovat na ČR. Je patrné, že se nejedná o vojenská ohrožení, ale o taková, která je potřebné řešit neválečnými způsoby za přispění AČR.

Podle různých prognóz o vývoji situace se v příštích 10-15 letech v Evropě nepředpokládá ozbrojený konflikt.

Proč je tedy **potřebná armáda**?

- je výrazem suverenity státu,
- stát má povinnosti jako člen NATO – musí vojensky přispět,
- vývoj do budoucna není zcela jednoznačný, je potřebné mít připraveny odpovídající síly a prostředky.

Závěr

Problematiku revoluce ve vojensktví musíme vidět jako dvoustrannou záležitost. Tak, jak pokračuje vývoj nových technologií kupředu, musí se vyvíjet protipatření. Je všeobecně známo, jak jsou zranitelné počítačové sítě a internetové stránky. Přitom o jejich bezpečnost se stará mnoho kvalifikovaných odborníků. Proto je nutné neustále sledovat, prověřovat a vylepšovat ochranná opatření.

Další otázkou je, jak bude spolehlivá technika vybavená složitým elektronickým zařízením. Při cvičeních nebo zkouškách se převážně využívají připravení specialisté. Při běžném provozu však zacházení s těmito zařízeními bude mnohem razantnější. Bude potřebné nějak zálohovat vybavení vojáka 21. století?

Jako velmi důležitou vidím tu skutečnost, aby se nezačalo revoluce ve vojenských záležitostech s vojenskou technickou revolucí. Tyto dva pojmy jsou vzájemně provázány, ale vojenské záležitosti mají mnohem větší rozsah.

Revoluce ve vojenských záležitostech se výrazně dotýká postoje lidí k vojensktví. Přichází v době, kdy se výrazně zvyšuje neochota občanů angažovat se v ozbrojených konfliktech, včetně obrany státu. Odpor vůči vojenské službě je pro ČR příznačný a projevoval se v celé její historii. Tento postoj je nadále podporován mnoha způsoby, včetně využívání možností hromadných sdělovacích prostředků a legislativy. Konkrétními projevy jsou vyhýbání se základní vojenské službě, šikana, nekázeň i ostudné chování vojáků základní služby na veřejnosti (vandalství, opilství, neupravenost a jiné).

Profesionalizace armády by se měla brát v úvahu i z hlediska ztotožnění se občanů s hodnotami, které by měli bránit. Je patrné, že převažuje snaha o předání odpovědnosti za obranu profesionálům, odborníkům, kteří tuto činnost budou mít jako svoje životní povolání. Osobní odpovědnost za vykonávanou práci je velkým přínosem i pro obranu státu.

Myslím si, že je velice důležité, aby jakýmsi čtivým a obecně srozumitelným jazykem byla veřejnost seznámena se smyslem, důvody a cíli této reformy. Aby veřejnost věděla, proč se tato reforma chystá a aby si to osvojila. Týká se to naší bezpečnosti, týká se to obrany našeho státu, týká se to našich závazků, týká se to tedy každého občana. Čili by ta debata měla být široká, veřejná a jeden prvek té debaty by měla být i rozprava představitelů politických stran.

Václav Havel, prezident ČR
Tisková konference po jednání vlády o reformě Armády České republiky
Praha 29. 8. 2001